

HOOFSTUK 4

AFRIKAANS EN DIE TAALVARIANTE (GEÏDEALISEERDE REGISTERS, GEBROKE TALE, PIDGIN- EN KREOLSE TALE)

4.1 INLEIDING

"... was Afrikaans born of an immaculate conception, or was it a dirty trick some language played on Dutch?" (Lanham 1978 : 70).

Die vraag na die ontstaan van Afrikaans blyk 'n redelik geliefkoosde debatspunt te wees. Om hierdie vraag te beantwoord, sowel as die vraag waar Afrikaans dan nou inpas in die kader van taalverandering¹⁾ (gesien in die lig van die voorkoms van die taalvariante geïdealiseerde registers, gebroke tale en pidgin en kreoolse tale), word die vroeë taalsituasie aan die Kaap bespreek.

Die bestaan van Standaardnederlands naas verskeie nie-standaardvorme en vorme van nie-Standaardnederlands (Afrikaans) word nader toegelig.

Die menings van verskeie linguïste en teoretici oor die genoemde vraagstukke word ook uiteengesit. Hierdie menings wissel vanaf die verklaring dat Afrikaans deur 'n spontane ontwikkeling van 17de-eeuse Nederlands ontstaan het tot die verklaring dat die ontstaan in die rigting van vreemde invloede, dit wil sê kreolisering, dui. 'n Derde groep grondves hul menings op die veronderstelling dat spontane ontwikkeling plus vreemde invloede tot die ontstaan van Afrikaans aanleiding gegee het. Hierdie menings word saamgevat onder die twee hoofgroepe, naamlik die "spontaneïste" en die "heteroglossiste" (Combrink 1978 : 70). Aangesien die

1) Dit sluit vernederlandsing in.

"heteroglossiste" die ontstaan van Afrikaans teen die agtergrond van meertaligheid sien, sal dié aspek noue aansluiting vind by 'n siening wat steun op die verskillende soorte Nederlands wat in die Kaapse milieu aangetref is.

4.2 VERSKILLENDE SOORTE NEDERLANDS IN DIE KAAPSE SITUASIE

4.2.1 HISTORIESE AGTERGROND

'n Gebrek aan grondstowwe het die Hollanders al voor die jare 1652 gedwing om 'n handelsmoonheid te word. Hollandse skepe het veral na Lissabon en terug gevaar om ware te gaan koop wat die Portugese uit die Ooste saamgebring het. Maar, in 1580 het Filips II van Spanje Portugal verower en die hawe van Lissabon vir Hollandse skepe gesluit, omdat hy in 'n oorlog met Holland gewikkel was. Hierdie hawesluiting het die Hollanders onder andere gedwing om self die Oosteroete aan te pak. Die beherende maatskappy oor die handel met die Ooste was die Verenigde Oostindische Compagnie (VO(I)C) met die Here XVII as uitvoerende bestuur (Steyn 1980 : 103).

Tydens hierdie handel met die Ooste het skepe af en toe Tafelbaai aangedoen om vars water en vee in die hande te probeer kry. Talle skepe het egter aan die suidpunt van Afrika gestrand sodat dit later gebruik geword het om bemanning en vrag van gestrande skepe op te pik. Een van die bemanningslede van 'n skip, ene Leendert Janszen van die Nieuw-Haarlem, het na 'n verblyf van byna 'n jaar aan die Kaap 'n verslag aan die Here XVII gelewer. Hierin het hy onder andere aanbeveel dat dit tot voordeel en profyt van die VOC sou wees om 'n verversingspos aan die Kaap te stig:

"As with any commercial firm, the object of the VOC was to make profit" (Schutte 1979 : 175).

n Gemeenskap van vryburgers is daarna aan die Kaap gestig:

"It is clear that the community of freeburghers at the Cape was created for the Company's benefit. They could produce, more efficiently and more cheaply than the personnel of the Company, the commodities needed by the Cape settlement and by passing ships. It is true that there was a second motive as well, namely to provide a livelihood for the poor" (Schutte 1979 : 175).

Die Kaap was egter nie die enigste van die VOC-gebiede wat van vryburgers gebruik gemaak het nie. Batavia, Ceylon, die Molukse eilande en Banda was ook sulke gebiede en die direkteure het gehoop:

"... that the freeburghers would form a core of reliable subjects among the native populations and thus permit a retrenchment of the Company's garrisons. They also thought that the burghers ... would regularly supply certain products needed by the Company" (Schutte 1979 : 179).

Die hele VOC-beleid en die uitvoering daarvan het dikwels heftige kritiek verduur van vryburgers teenoor die VOC en die Here XVII en andersom. Die gevolg was dus dat:

"The Dutch were not willing to enter the service of the VOC — ... Those who did join often did so out of need. The large percentage of foreigners in the Company's personnel ... (57 per cent in 1700; 80 per cent in 1779), is explicable in terms of the poverty and over-population of their countries of origin (Germany, Scandinavia, Switzerland, etc.) (Schutte 1979 : 183-184).

Hierdie kort, inleidende gedeelte bevestig dus slegs die bestaan van mense van verskillende nasionaliteite aan die Kaap — almal in diens van Holland en die VOC. Hierdie verversingsposamptenare, vryburgers en bemanningslede was ook met die boorlinge van Suid-Afrika, te wete, die Boesman, Hottentot en Swart nasies in aanraking. Mettertyd het die slawebevolking aangegroei en n bepaalde invloed uitgeoefen. Hierdie genoemde situasie kon

dus tot die ontstaan van verskillende vorme of soorte Nederlands, naamlik Standaardnederlands en verskeie nie-standaardvorme daarvan, aanleiding gee, want soos Steyn (1980 : 117) verklaar:

"Kontak lei altyd ... tot taalvermenging of taalversteurings."

4.2.2 SEWENTIENDE-EEUSE SEEMANS- EN HANDELSTAAL

Von Wielligh (1925 : 29) meld dat die seereis van Amsterdam na Oos-Indië ruim ses maande in beslag geneem het. Die voortgesette reis na die Kaap het nog 'n verdere drie maande geduur. Dit het die situasie meegebring dat seemanne en passasiers + nege maande in mekaar se geselskap verwyd het. Soos die geval met talle ander nasies is, het die Hollandse seelui se taal in baie opsigte verskil van dié wat op land in swang was (hier, veral die 17de-eeuse skryftaal). Von Wielligh (t.a.p.) glo dat sulke eienaardighede dadelik die aandag trek en daartoe aanleiding sou gee dat passasiers dié sonderlinge woorde en uitdrukkinge ook sou gebruik. Daar moet ook in gedagte gehou word dat feitlik die meeste mense wat met hierdie skepe gereis het, jare lank in diens van die VOC gestaan het en bes moontlik baie met seelui in aanraking gekom het en enigsins op die hoogte van hul taal was. Ter bevestiging van dié feit staan die ooreenkoms tussen die 17de-eeuse seemanstaal en die 17de-eeuse volkstaal en die feit dat hul gesamentlik van die norm — Standaardnederlands — afgewyk het.

4.2.2.1 STANDAARDTAAL VERSUS SEEMANSTAAL EN VOLKSTAAL

As dié onderwerp aangeraak word, moet daar allereers na die norm of standaardvorm gekyk word. In hoofstuk 3 is dié aspek redelik volledig bespreek. Hier word met die volgende volstaan: die standaardvorm van 'n taal (in dié geval Nederlands) is in der waarheid 'n idealisering van hoe dié taal deur sy toonaangewende sprekers gepraat behoort

te word; 'n taal wat die teken van taalstatus in hom huisves (Van Rensburg 1983 : 135).

"Dit is eweneens 'n feit dat hierdie ideaal nie deur ... die sprekers van enige taal ... bereik word nie" (Op. cit.).

Dit is die taal wat aan geïnstitutionaliseerde inrigtings, soos die kerk en skool, gekoppel word, wat van verhoë af gehoor word, wat in staatsdienskantore, kultuurliggame, koerante en boeke, ensovoorts behoort te staan — 'n taalvorm waarvolgens behoort gepraat en geskryf te word. So 'n ideaal was ook AB-Nederlands van die 17de eeu. Die "taal" wat in die Nederlande tot hierdie posisie (AB) "verhef" is, was die dialek Hollands. Die rede hiervoor lê opgesluit in die feit dat die brandpunt van bedrywig-hede na die Tagtigjarige Oorlog na veral die provinsies Noord- en Suid-Holland verskuif het. Hulle het gevolglik die leiding op ekonomiese, kulturele, literêre en ander gebiede geneem (Odendal 1979 : 44-46). Hollands het dus sy AB-posisie nie om 'n taalkundige rede verwerf nie; nog minder omdat hy kwansuis "beter" of meer voortreflik as die ander dialekte was.

Teen dié agtergrond gesien, sou die 17de-eeuse Nederlandse seemanstaal en die 17de-eeuse volkstaal¹⁾ as nie-standaardvorme beskou kon word, omdat hulle albei van die norm/standaardvorm of die skryftaal van die 17de eeu afwyk. Nie-standaardvorme is volgens Van Rensburg (1983 : 135) in die reël ook nie geskrewe vorme nie en word daarom ook nie as verteenwoordigend en algemeen beskou nie.

Die vraag is egter: hoe verskil die genoemde twee nie-standaardvorme van die 17de-eeuse skryftaal (ABN)?

1) Vir Kok (1964 : 175 in Lubbe 1982 : 52) is volkstaal: *"die ongedwonge, natuurlike en frisse omgangstaal soos dit orals in ons land in spontane en sprankelende gesprekke tot uiting kom."* 'n Mens kan vandag 'volks-taal' as 'n ander benaming vir 'omgangstaal' beskou.

Ten eerste: die 17de-eeuse Hollandse seemanstaal het baie min van die 17de-eeuse volkstaal verskil (Bosman 1962 : 103).

Tweedens:

- (i) Dié twee variantevorme het *die* en *dat* (=seemanstaal) in plaas van die AB-Nederlandse bepaalde lidwoorde *de* en *het* gebruik (Bosman 1962 : 104).
- (ii) Daar was nie 'n konsekwente aanduiding van woord=geslag nie.
- (iii) Dieselfde vorm van die werkwoord is saam met al die naamwoorde gebruik. So byvoorbeeld het die werkwoord in die enkelvoud gestaan, terwyl die onderwerp meervoudig was: "de felle pynen quam..."
- (iv) *Hebben* of selfs *het* is as hulpwerkwoorde gebruik in plaas van die ABN *zijn*: "waar ik heb gheweest" (Bosman 1962 : 105).
- (v) Konstruksies wat groot ooreenkoms met huidige Afrikaans toon, is gevind. Vergelyk "hij leyt en denckt" in plaas van "hij ligt te denken" (op. cit.).
- (vi) Die onverboë en verboë vorme van die byvoeglike naamwoorde het afwisselend voorgekom (Bosman 1962 : 105).

Scholtz (1965 : 248) sluit hierby aan:

"By die studie van Afrikaans word ons vanselfsprekend die meeste getref deur die verskille tussen Afrikaans en die hedendaagse beskaafde Nederlands. ... Dit is opmerklik dat die kenmerke van Afrikaans ... juis dié is waarby op moontlike aansluiting by die 17de-eeuse volkstaal gewys is."

(Vergelyk ook Van Rensburg en Combrink 1982 : 70.)

Ook Van der Merwe (1970 : 93) meld:

"Daar is enkele kere deur teoretici aangevoer dat Afrikaans sy ontstaan het in die 17de-eeuse see-manstaal."

Hy voeg hieraan toe:

"... tot dusver is só 'n taal nog nooit behoorlik beskryf nie, en ons aanvaar nie dat daar so 'n taal bestaan het met 'n eie grammatika nie."

Dit is wel waar in die sin dat seemanstaal een van die nie-Standaardnederlandse taalvorme was, want daar bestaan in die reël nie 'n algemene skryftaalvorm vir 'n nie-standaardvorm van taal nie. Dit is dan ook die vlak waaruit taalverandering plaasvind en waarin die verskil met AB-Nederlands en die latere Afrikaans dan ook gesoek moet word. Van der Merwe en Von Wielligh (1970 : 29-31) noem woorde soos: kombers, kooi, kombuis, katel, kaiing, hangmat, bottel, brak, anker, bulsak, maswerk, kajuitraad, ensovoorts en verklaar:

"... met watter pad hul ookal gekom het, dit neem nog nie weg dat die woorde seemanstaal is en in Afrikaans bestaan nie" (op. cit. : 29).

4.2.3 IMMIGRANTE KREOLSE TAAL¹⁾

Reeds vroeg het Jan van Riebeeck in sy klein nedersetting 'n nypende arbeidstekort ondervind en daarom is daar al sedert 1654 slawe ingevoer. Die eerste besending was 228 uit Guineë.

"The volume of the Cape-based slave trade was affected by many factors, only one of which was the immediate labor needs of the Company" (Armstrong 1979 : 79).

In die loop van die 17de en 18de eeu is nog slawe, hoofsaaklik uit die Ooste, ingevoer, sodat daar in die jaar

1) Vergelyk in dié verband ook: Nienaber (1949 : 67-101).

1791 'n getal van 17 396, in 1798 \pm 25 000 en in 1806 ongeveer 30 000 aan die Kaap was.

"Slavery was an essential feature of Cape Society ..., slaves forming the largest sector of the population" (Freund 1979 : 222-223).

Hierdie slawe het, naas hul moedertale, veral twee ander tale geken: sommige gebroke Portugees en die meeste Maleis. Die slawe wat krom Portugees gebruik het en dié wat Maleis gepraat het, het onder mekaar moontlik 'n mengsel van albei gepraat — 'n taal wat gewoonlik Maleis-Portugees genoem word (Steyn 1980 : 114).

Dat die slawe hulle ook met Hollands sou moes behelp, is 'n onomstootlike feit: Die Kompanjie was daarop gesteld dat hierdie nie-standaardvorm, Maleis-Portugees, nie vaste voet aan die Kaap moes kry nie en daarom is bepaalde voorsorgmaatreëls daarteen getref. Daar was ook ander redes vir die aanleer van Hollands: dit was die taal van die werkgewer (Kompanjie en vryburger); slawe was as huisbediendes gereeld in noue kontak met hul base. Die aard van die kontak was van so 'n aard dat die Nederlandse baron Van Rheede ná 'n besoek aan 'n slawelosie meld dat hy

"vondt al daar veel kleyne kinderen, soo wit als swart, sprekende de Nederduydse Tale sonder eenigh onderscheyt" (soos aangehaal deur Steyn 1980 : 114; ook Franken 1953 : 19).

Die slaaf het sy vryheid hoog geag. Die prys van sy vryheid is reeds in 1642 in Batavia vasgestel: geen slaaf mag 'n hoed dra as hy nie Hollands kon praat of verstaan nie. Sodoende was die kennis van Hollands 'n statussimbool en 'n vereiste om te kan vry word (Steyn 1980 : 114). Daarom dat Scholtz (1965 : 39) kan sê:

"Die konklusie dat 'n vorm van Nederlands as verkeerstaal onder slawe, en tussen slawe en blankes, in die 17de eeu baie verbreid was, word gesteun deur Franken se bevindinge ..."

Die bestaan van hierdie nie-Standaardnederlands is onder andere ook deur Armstrong (1979 : 83) bevestig:

"The ethnic diversity of the Cape slaves meant linguistic diversity as well. Slaves from Angola, Dahomey, Madagascar, various Indonesian islands, South India and the East African coast and its hinterland, would bring their own languages with them, consequently having difficulty communicating among themselves and their masters. Not surprisingly a lingua franca emerged; in fact there were two. Some slaves used a form of creolized Portuguese, which persisted throughout the Company period; ... But it is clear that most masters and slaves conversed in an evolving form of Dutch which developed into Afrikaans."

Soos vroeër opgemerk, is enige nie-standaardvorm van 'n taal dié vorm waarin die verskil met die AB-vorm opgemerk word. Dit is dan juis hierdie gebroke taal, hierdie nie-Standaardnederlands van die slawe wat saam met die ander nie-standaardvorme, 17de-eeuse seemanstaal en volkstaal, 'n belangrike rol in die Kaapse situasie gespeel het.

4.2.4 HOLLANDS EN DIE VERSKILLENDE EUROPESE TALE WAT NA DIE KAAP GEBRING IS

Dit is 'n feit dat 'n unieke en dinamiese taalsituasie gedurende die eerste eeu na die stigting van die versingspos bestaan het. Talle faktore was werksaam by die totstandkoming van hierdie taalpatroon aan die Kaap. Dit is ook algemeen bekend dat een van die komponente van hierdie situasie die Nederlands was wat deur vreemdetaalsprekers gebruik is.

As gevolg van die ongewildheid van die VOC-beleid en die uitvoering daarvan — soos reeds genoem — het talle mense van ander nasionaliteite tot die Kompanjie toegetree. Onder hulle was Duitsers, Franse, Skandinawiërs en die reeds genoemde slawebevolking.

"... the VOC provided not only an escape from unpleasant circumstances and the pleasure of adventure, but real opportunities for financial gain and social advancement. ... The large percentage of foreigners in the Company's personnel ... is explicable in terms of the poverty and over-population of their countries of origin ..." (Elphick en Giliomee 1979 : 183-184).

Hulle het voorts 'n vorm van Nederlands gebesig wat van die standaardtaal afgewyk het

"... omdat hulle¹⁾ dié standaardtaal nog maar ten dele beheers het en dit nog nie volmaak aangeleer het nie. Vir hierdie gebrekkige Nederlands ... is die aanduiding 'gebroke taal' gebruik" (Pheiffer 1980 : 1).

So het baie Duitsers wat aan die ellende en verwoesting van die Dertigjarige Oorlog wou ontsnap, as soldate, matrose, ambagsmanne, amptenare, geneeshere, ensovoorts in die diens van die Kompanjie Kaap toe gekom en het hulle hul later as vryburgers alhier gevestig (+ 4 000). Teen die einde van die 17de eeu was ongeveer een sesde van die koloniste van Duitse afkoms en in die 18de eeu was hulle die meeste (Grüner 1982 : 35 en Steyn 1980 : 113). Die presiese omvang van die Duitsers se invloed is moeilik agterhaalbaar, want

"... hulle is gou en volkome deur die Nederlandse koloniste geassimileer aangesien hulle as enkelinge, nie as groep nie, Kaap toe gekom het" (Raidt 1971 : 83).

Voeg hierby die feit dat die meeste Duitse immigrante mans was wat met Hollandssprekende vroue getrou het, en die maklike assimilasiëproses word verduidelik.

Die taalverwantskap tussen nie-Standaardduits en nie-Standaardnederlands het assimilasië ook vergemaklik.

1) Hier word spesifiek na die Franse verwys, maar die lyn word deurgetrek na ál die vreemdetaalsprekers.

In die 17de eeu — die tyd van die volksplanting aan die Kaap — was daar in die gebiede van die Maas en die Ryn nog nie so iets soos 'n standaardtaalvorm nie. Die Statebybel van 1635 het 'n groot rol gespeel om so 'n ampsvorm tot stand te bring. Die invloed wat van dié vorm uitgegaan het, was oor die algemeen tot 'n klein kringetjie beperk: dié van die fynbeskaafdes, die hoër sosiale laag (Grüner 1982 : 39). Daarom het eintlik net die hoër kringe van die maatskappy, naamlik die amptenare, hierdie Nederlands aktief aan die suidelike punt van Afrika gebruik (Grüner op. cit.). Die res van die Nederlandse nedersetters het hul besondere vroeë vorm van Afrikaans al in Europa geleer — as streektale, seemans taal of volkstaal — 'n vorm van nie-Standaardnederlands. In die gevalle waar nedersetters uit die Duitse Ryk afkomstig was, kan hul besondere volkstaal as nie-Standaardduits geklassifiseer word (Grüner 1982 : 39). In al die gevalle vertoon die nedersettingsdialekte vorme wat onderling ooreenkom, maar wat van die standaardvorm in die herkomsgebied verskil.¹⁾

Die Nederlandse kultuur was aan die Kaap die toonaangewende, want

"In die Kaapkolonie self was Hollands die taal van die beleidmakers, die werkgewers, die regeerders. Hollands was die taal van 'n volk wat aansien gehad het. Die Duitsers was afkomstig uit 'n verarmde land wat geteister was deur die oorlog" (Steyn 1980 : 113).

As gevolg van die oorwegend Nederlandse elemente in die nedersettingsbevolking staan dit vas dat dialekstandaardisasie in die rigting van Nederlands sou ontwikkel

1) Dieselfde geld as 'n mens Afrikaans vergelyk met die taalvorm van Duitse en Vlaamse nedersettingsgebiede in Amerika: *"Some of the characteristic features of Afrikaans ... are in striking agreement with the Texas German I am acquainted with ..."* (Wilson 1980 (?) : 1).

(Grüner 1982 : 40) — 'n situasie waarin al die ander aanwesige dialekte ook 'n rol te speel gehad het.

Die koms van die Franse Hugenote was 'n groot aanwinst vir die Kaapse bevolking, alhoewel die meeste van hulle een-talig Frans was (Nienaber 1942 : 103). In 1703 het die meeste nog met Hollands gesukkel (Steyn 1982 : 111), en tog, teen 1750 was die Hugenote feitlik volledig vernederlands, waar onder Nederlands verstaan word nie-Standaardnederlands.

"Die Hugenote se gebroke Nederlands was inderdaad die taal-in-aanleer van 'n groep sprekers wat in 'n situasie van talekontak die Nederlands van die Kaap moes baasraak en deur hul taalgebruik 'n insiggewende voorbeeld oplewer van taalversteuring en gebrekkige aanleer ..." (Pheiffer 1978 : 86).

Ponelis (1982 : 75) ondersteun dié standpunt:

"Die taalgebruik van die Franssprekendes vertoon die tekens van die kontaksituasie: beïnvloeding (deur Frans) en versteuring of gebrokenheid (weens gebrekkige aanleer)."

Die situasie ten opsigte van dié Europese tale was dus sodanig dat dié immigrante aan die einde van die Hollandse tyd

"... 'n taal gepraat (het) wat meer Hollands was as wat dit Duits of Frans was" (Steyn 1982 : 111)

— 'n taal wat tot stand gekom het deurdat nie net die afsonderlike dialekte onderling groot ooreenkoms getoon het nie, maar ook ooreenkoms vertoon het met die Nederlandse substandaardvorme wat aan die Kaap voorgekom het en wat later tot Afrikaans ontwikkel het. Raidt (1971 : 114) bevestig dit deur onder andere na die Franse geskrifte te verwys:

"In geskryfte van Franse Hugenote kry ons dikwels afwykings van korrekte Nederlands. In die meeste gevalle het ons slegs met gebroke taal te make ... dit val egter op dat hulle foute soms met Afrikaanse vorme ooreenstem."

Dit is ook bekend dat taalkundiges sekere kenmerke in gekreoliseerde tale opgemerk het, soos reduksieverskynsels, onsekerheid oor ablaut, verlies van generaverskille, kwantitatiewe agteruitgang van imperfektumvorme en 'n neiging tot 'n genormaliseerde woordorde (Samarin 1971 : 124 - 130; Southworth 1971 : 260). Pfeiffer (1982 : 271-277) wys ook daarop dat sommige van hierdie kenmerke van 'n gebroke taal oënskynlik verwant is aan bogenoemde kenmerke. Hy tipeer die kenmerke van gebroke tale soos volg:

- (a) Op geen punt is daar 'n totale afwyking van die Nederlandse norm nie.
- (b) By die aanleer van 'n tweede taal (die sogenaamde doeltaal) toon laasgenoemde relatief min versteuring op die vlak van klankverskynsels en woordeskat, meer op sintaktiese vlak en die meeste op morfologiese vlak.
- (c) 'n Derde kenmerk van 'n gebroke taal is dat afwykinge nooit eweredig oor 'n bepaalde gebied versprei lê nie. Dit skakeer van byna AB tot byna kreools/pidgin.

As bogenoemde in ag geneem word, beseft 'n mens dat ons hier met 'n situasie te doen het

"... waar vreemdelinge (onder andere Franse, ensovoorts) in aanraking gekom het met 'n taalsituasie waarin 'n ander Europese taal die toonaangewende taal was, naamlik koloniale Nederlands, wat net

*in 'n geringe mate*¹⁾ *van die standaardtaal (ABN) afgewyk het en welke Nederlands hulle, vanweë die heersende taalpolitiek, moes aanleer"* (Pheiffer 1980 : 276).

In der waarheid was dit die situasie deur die hele Kaap, behalwe dan vir die amptenary — 'n situasie wat volgens Pheiffer hom kon leen tot 'n moontlike kreoliseringsproses of dan "rudimentary creolization" (Hymes 1971 : 519) — dieselfde gedagte dus wat deur die heteroglossiste aangevoer word.

4.2.5 HOLLANDS EN DIE BOESMAN-, HOTTENTOT- EN BANTOETALE

"Jan van Riebeeck did not find the Cape Colony in an empty land. In 1652, when he set foot on the shores of Table Bay, the territories to the north and east had been occupied for centuries by the Khoikhoi ('Hottentots') and for millenia by hunter-gatherers ('Bushmen')" (Elphick 1979 : 3).

Vanaf die stigting van die verversingspos aan die Kaap het die Kompanjie-amptenare voortdurend in aanraking gekom met die Hottentotte en Boesmans — hoofsaaklik as gevolg van die feit dat die amptenare verleë was oor die ruilmiddele (vee) van dié groepe.

1) Pheiffer (1980 : 276) meld dat koloniale Nederlands net in 'n geringe mate van die standaardtaal (ABN) afgewyk het. As in aanmerking geneem word dat hierdie koloniale Nederlands alreeds 'n nie-standaardvorm was wat homself in 'n meertalige milieu, verwyderd en afgesonder van die moederland, moes handhaaf, kan dié stelling van Pheiffer enigsins bevraagteken word. Die mate waarin dié twee tale van mekaar afgewyk het, val egter op 'n ander studie-terrein wat beslis in die toekoms nader ondersoek behoort te word.

Later is sommige as veewagters en enkele selfs as huisbediendes gebruik. Dit was veral die jong Hottentotkinders wat verhuur is en dit lyk asof die nouste aanraking juis hier plaasgevind het, dit wil sê tussen die kinders van die twee rassegroepe (Steyn 1982 : 107).

Scholtz (1980 : 38) meld dat daar reeds in Junie 1656 berig is dat Hottentotte hul al met 'n gebroke vorm van Nederlands behelp het. Hiermee stem Rademeyer (1938 : par. 60 : 33) saam:

"Wat vasstaan is dat, hoewel die Hottentotte in die onmiddellike nabyheid van die Kasteel reeds in 1666 Hollands so goed kon verstaan dat 'n tolk nie langer nodig was nie, hulle self maar 'n baie gebroke Hollands gepraat het."

Ook Jooste (1981 : 19) meld:

"Dit kom neer op 'n vermenging — Nederlands en Hottentots (met ander woorde 'n krom-Hollands) deur die Hottentotte, en gepidginiseerde Nederlands deur die Blankes, wat die wyse van kommunikasie, hetsy volwasse Blankes teenoor volwasse Hottentotte, of die volwasse Hottentot teenoor die Hollandse kind, of die Hottentotkind teenoor die volwasse Hollander of hul kinders, nie-standaard van aard maak."

Die kennis van Nederlands het ál meer onder hulle versprei, sodat na 1710 (Rademeyer 1938 : 38) baie Hottentotte selfs anderkant die Hottentots-Hollandberge hulle in gebroke Nederlands verstaanbaar kon maak. Lichtenstein sê in dié verband:

"Wenig Hottentotten die in der Colonie geboren sind, wissen von ihr (hulle oorspronklike taal) mehr, als ein Paar hängen gebliebene Idiotismen. Alle sprechen Holländisch. Nur gegen die Gränzen der Colonie findet man noch hin und wieder einen Hottentotten, der zu den seinigen in eigener Mundart redet, aber auch diese ist lange nicht mehr das ächte Hottentottische ..." (soos aangehaal: Nienaber 1955 : 40).

Dié van hulle wat in gereelde aanraking met die burgers was, het mettertyd redelik goed Hollands gebesig, terwyl diegene wat nie so dikwels in kontaksituasies was nie, tot diep in die 18de eeu nog 'n gebroke vorm behou het.

"These Khoikhoi ... learned various forms of pidgin Dutch (one of which was also spoken by slaves) and which in some respects resembled modern Afrikaans" (Elphick en Shell 1979 : 157).

Ter bevestiging van dié opmerking van Elphick en Shell moet genoem word dat die Hottentotvorm van Afrikaans vandag nog geïdentifiseer word en 'n spektrum bied van hoe Afrikaans (in sy substandaardvorm) gepraat is. Hierdie vorm van Afrikaans is vandag oorgelewer as Griekwa-Afrikaans.¹⁾ Sedert die begin van die 19de eeu was die Hottentotstam, Chariguriqua of Grigriqua, algemeen bekend onder die naam Griekwa (Rademeyer 1938 : 18-19; Boshoff 1921 : 73 in Jooste 1981 : 9). Uit Hottentots het wel vroeg name van plante en diere en begrippe ten opsigte van die bodemgesteldheid in die blanke taal oorgegaan, party egter so vervorm vandag dat 'n mens nouliks 'n Hottentotisme sal vermoed. Op die rekening van Hottentotse taalgewoontes kom ook sintaktiese eienaardighede van moderne Afrikaans soos pa-hulle. Wat egter buite alle twyfel lê, is die feit dat

"... Die Hotnots het hul eie laat ons dit noem, plat Afrikaans ..." (Nienaber 1934 : 13).

Hendrik Jacob Wikar — "a native of Sweden" — (Nienaber 1934 : 14) was 'n soldaat in diens van die Kompanjie. Hy het gedros en sewe jaar lank onder die wilde Hottentotte rondgeswerf. Sy taalgebruik volgens sy verhaal van 1779 is ...

1) Du Plessis (1982 : 49): *"Griekwa-Afrikaans as 'n taalvorm is die naspel van 'n gebroke taal in die sin van Ferguson en De Bose (1977)."*

"... beslis geen Nederlands, nog Afrikaans nie, d.i. in formele opsig. Maar die gees daarvan, baie wendinge, die onbeholpenheid met die korrekte Nederlandse taalvorm, doen so kragtig Afrikaans aan" (Nienaber 1934 : 14).

Of 'n mens méér hierin moet lees, is te betwyfel. Wat egter waar is, is dat die bestaan van 'n gebroke taal nie weggeredeneer kan word nie. Nienaber (1955 : 40) meld:

"Sy (die Hottentotse) Afrikaans is met ander woorde inderdaad Hottentot-Afrikaans, te wete in party eienskappe daarvan; of ook: Hottentot-Afrikaans is Afrikaans met afwykende, eiendomlike kenmerke."

So het D.H. van Zyl byvoorbeeld in 1933 by 'n debatsverenigingsbyeenkoms te Daniëlskuil hom oor dié gebroke vorm, oftewel Griekwa-Afrikaans, uitgelaat. Een van die destydse leerlinge (nou 'n mev. Uys) onthou nog 'n tipiese Griekwa-uitdrukking wat ter sprake gekom het, naamlik [di ve:r h̄i ma:k uijər] — die weer maak uier/steek op. So is die uitroep: soe! byvoorbeeld volgens D.B. Bosman "kenmerkend" van Hottentotafrikaans wat as 'n oorspronklike Hottentotse tussenwerpsel voorkom (Scholtz 1955 : 51). Ook kenmerkend van die taal van die Griekwa/Hottentot is die vorm van *-ag* vir *-ig* ("alleenag", "danag", "vyftag"), die *-a-* vir *-e-* in "allagaar", "bataal", "gebakkelyd" en in mindere mate ook die uitspraak van "aspres" vir "ekspres" (op. cit.). (In 'n AB-taal kry ons die *-ag*-vorm nog dikwels in kragwoorde; ook in talle ander nie-standaardvorme.)

Waar het ook meermale die voornaamwoorde en byvoeglike naamwoord verbuig — in stryd met Nederlands en Afrikaans — onze gezelschap, onze vertrek, een groote eyland. Volgens Rademeyer (1983 par. 150 : 65) gebruik die Griekwas en Rehobothbasters teen 1938 nog baie meer verboë byvoeglike naamwoorde as wat in beskaafde Afrikaans gehoor word.

Die wegval van die meervoudsuitgang en die gebruik van die enkelvoudige werkwoord by 'n meervoudige onderwerp word telkens in die staaltjies van Slawe- en Hottentot=nederlands aangetref. Rademeyer (1938 : par. 83 : 42) wys daarop dat die vorm "hat" vir "het" en "dat" vir "dit" sedert die 1930's algemeen onder die Griekwas gebruik word. Stilisties is die taal van die Griekwas/Hottentotte die duidelikste gekenmerk deur 'n oorfloedige gebruik van allerlei woorde en uitdrukkings om aan die onbeteuelde gevoel uiting te gee (byvoorbeeld "regt jong"; "ja, jong"; "rasnavel", ensovoorts). Uitroepe, ruwe woorde, plat uitdrukkinge, kragtige bevestigingsformules en gemeedelike modale woordjies is redelik kenmerkend van dié gebroke vorm (Scholtz 1965 : 102). Ook die uitskeiding en agterplasing van voorwerpe en bepalings is kenmerkend van die substandaardvorm van taalgebruik. Scholtz (1955 : 102) voeg hieraan toe:

"Meer bepaald 'Hottentots'¹⁾ is ... die afwerping van die slotkonsonant in han, pon, en wan vir hand, pond en want, en 'n radikale verkorting soos risdaal uit riksdaalder ...

Die volt. dve. sonder uitgang maar met vokaal=wisseling in die stam: gedronk, genoom, gestool, gezeet vir gedrink, geneem, ens., is ongeveer al in die vormleer wat as tipies 'Hottentots' voorkom."

In die sinsbou word 'n mens veral getref deur die oormatige gebruik van die voorsetsel *vir* voor 'n persoonlike voorwerp (Scholtz 1955 : 102).

Om saam te vat: Na allerlei terugslae wat feitlik tot die ondergang en assimilasie van die Westelike Kaapse Hottentotgroepe gelei het, het die Hottentotte binne die volksplanting meestal verspreid op die veeplase, hoofsaaklik in die binneland, gewoon. Teen die einde van

1) Ook kenmerkend van vroeë Afrikaans.

die eeu het die Hottentotte so ver as wat die volksplanting gestrek het, hul eie taal vir die Hollands van die burgers prysgegee, al het baie van hulle dit selfs toe nog nie suiwer gepraat nie. Dít is dan juis hierdie gebroke taal van die Hottentotte waarmee rekening gehou moet word en waarna die heteroglossiste ook verwys.

Parallel met hierdie eie vorm van Griekwa-Afrikaans, staan nog 'n taal wat op grond van sy kenmerk as nie-standaardvorm by eersgenoemde aansluit, naamlik Maleierafrikaans.

'n Duidelike beeld van hierdie vorm van taal word in die *Bayaan-ud-diyn* (Abu Bakr Effendi se *Uiteensetting van die godsdienst*) gevind. Abu Bakr Effendi van Koerdistan het as godsdiensteraar vir die Moslemgemeenskap in die Kaap opgetree, en sy teks is dus nie deur die Nederlandse normaliserende en historiserende ortografie beïnvloed nie. Die taal van die *Bayaan* gee dus 'n beeld van die Slamse dialek van meer as 'n eeu gelede — met ander woorde 'n beeld van die nie-Standaardnederlands (Afrikaans) — Abu Bakr het doelbewus Afrikaans geskryf — wat in die Slamse buurt gepraat is. As sodanig is dié werk selfs ouer as die eerste Afrikaanse boek — die *Zamenspraak* van Meurant — van 1861 (Ponelis 1981 : 73-74).

Van Jaarsveld (1981 : 80) meld:

"... Vir enigeen wat belangstel in vorme van vroeë Afrikaans en in nie-standaard Afrikaans is die werk van Van Selms van onskatbare waarde."

Ponelis (1981 : 74) sluit hierby aan en verklaar ten opsigte van die taal:

"'n Mens kan nie anders as om die taal van die Bayaan-ud-diyn as gebroke te bestempel nie, waar onder gebroke taal verstaan word taalgebruik wat in hoë mate die uitwerking toon van 'n taalkontaksituasie, sowel indirek (versteuring) as direk (vreemde invloed)."

4.2.5.1 NIE-STANDAARDNEDERLANDS: MALEIERAFRIKAANS,
GRIEKWA-AFRIKAANS EN VOORTREKKER- OF
BOERE-AFRIKAANS

Dit is ook belangrik om die gebroke Nederlands (dit is Afrikaans) van die Hottentotte en dié van die Slamse buurt te vergelyk met ander nie-standaardvorme uit daardie tyd. Voortrekkerafrikaans (uit ongeveer dieselfde tydperk as dié waaruit die taal van Abu Bakr (van die Slamse gemeenskap) en die Hottentotte dateer) vertoon 'n aantal ooreenkomste met Maleier- en Griekwa-Afrikaans. Terloops, die Afrikaans waarvan daar in hierdie studie sprake is, is juis hiérdie genoemde Voortrekker- of Boere-Afrikaans (dit wil sê van die Transvaal en die Vrystaat — in dié studie word slegs gekonsentreer op Transvaalafrikaans). In teenstelling met hierdie Boere-Afrikaans staan 'n ander nie-standaardvorm van Nederlands, te wete: die GRA-(Patriot-)Afrikaans van die Paarlvallei.

Hierdie genoemde drie vorme van gebroke Nederlands het dus verafrikaans (na Griekwa-Afrikaans, Maleierafrikaans en Boere-Afrikaans). Die eersgenoemde twee vorme het egter *nie* saam met Boere-Afrikaans vernederlands *nie*. Dié feit blyk duidelik indien die genoemde vorme met hedendaagse Afrikaans vergelyk word en die opvallende gemeenskaplike kenmerke van Griekwa-Afrikaans, Maleierafrikaans en Boere-Afrikaans van die 19de eeu beskou word:

- (a) *Die* in plaas van *het* kenmerk betreklik suiwer Afrikaanse stukke. "Met hoeveel trots spreek zij, zelve toch ... in Kaapsche accent, meestal 'die' zeggend voor 'de'..." (Spies 1955 : 119) — gesê van mev. Koopmans. In Kaatje Kekkelbek se Hottentotafrikaans (?) verskyn *die* sewe maal, *de* drie-en-twintig maal, maar *het* word nooit gebruik *nie*; Maleierafrikaans: "*die* sarts es *die* iets boeiten hoeaile salaat es niet riegh" (50/15, Ponelis 1981 : 76); "ien *die* tait het ien *die* lugh woelkie"

- (166/9, *op. cit.* : 76); "*die* imaan ... moet setaan oeap" (50/7, *op. cit.* : 75).
- (b) Die relatiefvorm *wat* is die reël in 19de-eeuse Afrikaans; Maleierafrikaans: "die siek meisie *wat* baang es sain siektie saal woeart mier" (172/12, Ponelis 1981 : 75); Uit die Griekwa- of Hottentotafrikaans (?) van Kaatje Kekkelbek blyk "*volk wat ...*," "*kop wat ...*" (Scholtz 1965 : 62).
- (c) Die gebruik van *dit* (in plaas van die Nederlandse *het*, *'t*, *dat*). In die Hottentotafrikaans in *De Temperantisten* van Boniface "tref ons dit altans ook ... naas *het* aan" (Scholtz 1965 : 10). Rademeyer (1938 : 42) meld dat die uitspraak van *dat* vir *dit* vandag algemeen onder die Griekwa in gebruik is.
- (d) Die gebruik van die selfstandige besittlike voornaamwoord *syne* is ook eg Afrikaans. Vergelyk Maleierafrikaans: "die man *wat* siet *sain* adaan" (50/4; Ponelis 1981 : 78); "*hoeaile sain daliyl*". Die besittkonstruksie met *se* toon ook 'n opvallende afwyking van ABA. Maleierafrikaans: "*julle se hele gesig*", "*'n boek wat se naam is*" (Van Rensburg 1981 : 90). Die *met-saam*-konstruksie kom vandag wydverspreid in nie-Standaardafrikaans voor, terwyl die *se*-konstruksie ook kenmerkend van die Afrikaans van die Griekwas is, byvoorbeeld "*Adam hy se keners is daar gebêre*" / "*ons had mit mandjies sa(a)m skerm gemaak*" (*op. cit.* : 80; Rademeyer 1938 : 66-68). (Vergelyk in dié verband ook A. Coetzee 1975 : 179-180.)
- (e) Die gebruik van die verboë vorm van die adjektief. Volgens Rademeyer (1938 : 65) gebruik die Griekwas en Rehobothbasters nog baie meer verboë byvoeglike naamwoorde as wat in beskaafde Afrikaans gehoor word, byvoorbeeld "*oense kaptein, 'n stille plek, 'n baie mooie hoeis*". Ook Maleierafrikaans: "*fer pierie*

(pure) furoeans sain 'amaa' at" (48/6; Ponelis 1981 : 77).

- (f) Die gebruik van enkelvoudsvorme van die werkwoord (in plaas van meervoudsvorme) waar die getalsaan=duiding verdwyn. Hierdie verskynsel vind ons reeds van baie vroeg af telkens in die staaltjies van slawe- en Hottentotnederlands, byvoorbeeld "ons sel", "ons wil", "ons het" (in plaas van "wij zullen, willen, hebben") (Raidt 1971 : 113-114; Scholtz 1965 : 83). Hierby vind ons by Maleierafrikaans en soms by die Afrikaans van die Griekwas dat die *s*-meervoud oorweeg, byvoorbeeld "boekes" (bokke), "daghs" (dae), "sekaaps" (skape) (Van Rensburg 1981 : 90; Du Plessis 1982 : 43-49).
- (g) In aansluiting by (f), kry ons die gebruik van die werkwoordvorm *het*. Volgens Rademeyer (1938) kom dié vorm by die Afrikaans van die Griekwas voor — hier dikwels egter as *hat* uitgespreek. Tydsaanduiding geskied ook deur die gebruik van dié *het* + *verlede deelwoord*. Die voorbeelde uit Maleierafrikaans het die *het*-ellips, maar toon die verlede deelwoord baie duidelik: "oeans ghasie keriewie (128/19; Ponelis 1981 : 77) — ons het geskrywe; "wie ghafarai" (40/22; op. cit. : 77) — wie gevryf het. Griekwa-Afrikaans: Scholtz (1965 : 102) meld die gebruik van die voltooide deelwoord sonder uitgang, maar met vokaalwisseling in die stam: "gedronk, genoom, gestool, gezeet".
- (h) Die dubbele negatief val op ten opsigte van die plasing van die *nie*, die paradigmaledes van die *nie* en die oortollige gebruik van *nie*. Maleierafrikaans: "daan moenie feraagh zakaatnie fer diesie daghnie" (158/11; Ponelis 1981 : 77); "es niet ghoet" (128/8; op. cit. : 75); Griekwa-Afrikaans: "Ons wil dat *niet* doen. Ons het jouw tabak *niet* van

doen ..." (1707; Raidt 1971 : 112); "neeks kan ek *nie* doen *nie*" (=niks kan ek doen *nie*) (Rademeyer 1938 : 74).

- (i) Die gebruik van *vir* kom ook voor waar dit *nie* in ABA verwag word *nie*. Maleierafrikaans: "aal wat maak *fir* miesie duroeang" (212/13); "an doeat ghamaak *fer* die ghadiertie" (216/20; Ponelis 1981 : 78). Griekwa-Afrikaans: "Sieur behoef *voor* mij niet te vreesen" (1764; Raidt 1971 : 195). Raidt (1971 : 195) konstateer ook:

"In 19de-eeuse Afrikaans was die vir voor 'n direkte persoonsobjek in die taal van die hele bevolking, blank en nie-blank, baie verbreid ..."

- (j) -a- vir [ə] in sekere woorde. Hierdie verskynsel is kenmerkend van nie-Standaardafrikaans dwarsoor die land. Vergelyk: "baghent, ghaferkoep, ghaferloear" (Van Rensburg 1981 : 90) in Maleierafrikaans, en Scholtz se uitspraak:

"Meer bepaald, 'Hottentots' is in die uitspraak veral die a in woorde soos bataal, gebakkelyd, vyftag ..."

- (k) Die voorkoms van die woorde *gaat*, *staat*, *doet*, *slaat*, *ziet* teenoor ABA *gaan*, *staan*, *doen*, *slaan*, *sien*.
- (l) Breking kom oor die hele Afrikaanse spraakgebied voor, byvoorbeeld [lo:əp], [e:ət]. Uit briewe in verskeie van die vroeë Transvaalse koerante blyk dit dat verhoging van e en o vry algemeen voorgekom het, en *nie* soos dit vandag die geval is, hoofsaaklik tot die Afrikaanssprekendes van die Westelike Provinsie beperk is *nie*. Dié verskynsel van verhoging gaan dikwels gepaard met breking. Vergelyk byvoorbeeld die voorbeelde van Abu Bakr: "waijar" (weier), "mijar" (meer), "fijal" (veel) (Van Rensburg 1981 : 89); "an tijal" (aanteel), "loeap" (loop) (Ponelis 1981 : 77).

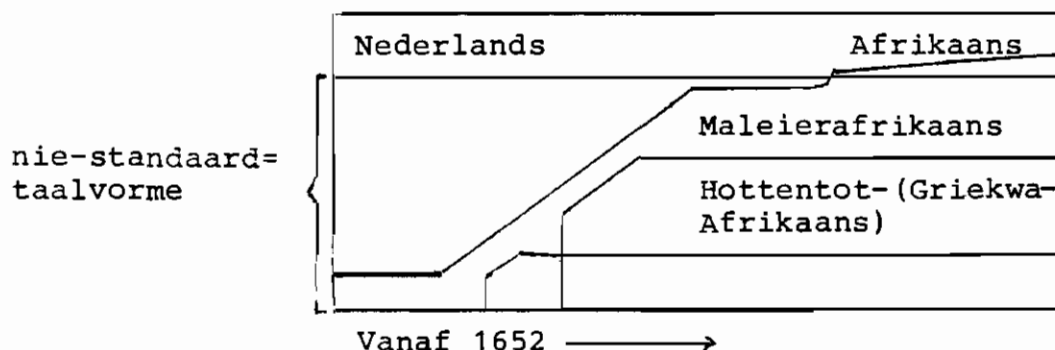

4.2.6 SAMEVATTING

Dit blyk dus dat daar verskillende vorme van Nederlands aan die Kaap gepraat is. Afgesien van die "suiwer" Nederlands (dit is Standaardnederlands, vir sover 'n mens toe al vanso iets kon praat) soos dié van genl. Janssens, het verskillende gebroke of nie-standaardvorme ook opgeval: die Burgerafrikaans of Kaapsnederlands soos gebruik in die aristokratiese burgerkringe van die Kaap en wat nog as Nederlands wil deurgaan; Boere-Afrikaans, die algemene taal van die platteland (en later van die Vrystaat en Transvaal); Hottentot- of Griekwa-Afrikaans; Slawe-Afrikaans (Maleierafrikaans) — die taal wat veral deur die slawe en "common people" (Lichtenstein) gepraat is en Vreemdelinge-Afrikaans (Nienaber 1934 : 1-58; Smuts 1975 : 24).

Afgesien van die eersgenoemde twee vorme van Nederlands (=Standaardnederlands of baie nã daaraan) kan al die ander vorme as gebroke Nederlands/nie-Standaardnederlands/Afrikaans gedefinieer word. Sõ het Afrikaans dan baie jare lank as die een of ander nie-standaardvorm van Nederlands bestaan; 'n vorm waarvoor daar voor 1925 nooit 'n algemene skryftaalvorm bekend was nie en wat gaandeweg tot die hedendaagse standaardvorm verhef is. Vergelyk in dié verband:

Diagram 8 - 'n Voorstelling van Van Rensburg (1983 : 139) van die verhoudings tussen Nederlands en die nie-standaardvorme van Nederlands aan die Kaap en die onderlinge verband tussen hulle

4.3 LINGUISTIESE MENINGSOPNAME

As die reeds bespreekte gegewens (4.1, 4.2) gebruik sou word en die tweeledige indeling van die spontaneïste en heteroglossiste betrek word, moet linguïste se menings van waar Afrikaans dan nou in die kader van taalverandering, gesien in die lig van die voorkoms van taalvariante, inpas, herwaardeer en aangepas word.

Taalverandering is reeds in hoofstuk 2 bespreek. Wanneer Afrikaans in dié verband betrek word, word opgemerk dat die meeste linguïste die mening uitspreek dat Afrikaans ontstaan het deurdat Nederlands na Afrikaans "verander" het. Vergelyk Lubbe (1980 : 53-63), en Raidt (1971 : 180 en 1978 : 119). Raidt stel dit onomwonde: "... die vereenvoudiging van die Kaapse taal" (op. cit.). Kloeke noem die veranderings wat Afrikaans ten opsigte van Nederlands vertoon: "de eigenaardige 'draai' in het Afrikaans" (Kloeke 1950 : xi in Van Rensburg 1983 : 138).

Ook ander linguïste se menings word betrek. Almal het dit egter oor 'n "verandering", hetsy spontaan ("spontaneïste") òf as 'n verandering onder vreemde invloede òf albei ("heteroglossiste") (Combrink 1978 : 70).

In hoofstuk 5 word die situasie ten opsigte van Afrikaans in meer besonderhede bespreek. Dit is nou veral van belang om te meld dat die stelling dat Standaardnederlands nie tot Afrikaans verander het nie, met 'n groot mate van sekerheid gemaak kan word. Die nie-standaardvorme van Nederlands wat reeds in die Kaapse situasie aanwesig was, het die standaardvorm van Nederlands in Suid-Afrika met die verloop van tyd vervang. Die proses waardeur Afrikaans die standaardvorm van Nederlands in Suid-Afrika geword het, het dus te make met die opkoms van Afrikaans ten koste van AB-Nederlands en nie met taalveranderings in AB-Nederlands nie (Van Rensburg 1983 : 139; Du Plessis 1983).

Teen dié agtergrond moet die onderstaande linguïste se menings gesien word.

4.3.1 D.C. HESSELING

Een van die vernaamste teoretici wat die ontstaan van Afrikaans probeer verklaar het deur kreolisering, was D.C. Hesseling (*Het Afrikaansch*, 1899/1923). Die hiperanalitiese karakter van Afrikaans het hom daaraan laat twyfel dat hierdie geweldige ontwikkeling binne 200 jaar spontaan kon ontstaan het. Hy konstateer:

"Wij worden genoopt tot de overtuiging dat niet een langzaam, zelfstandig taalverloop maar aanraking of vermenging met een andere taal, of met andere talen, de hoofd-factor moet geweest zijn van de ingrijpende veranderingen die't Hollands in Zuid-Afrika onderging; duidelijk is het, naar ik meen, dat het Afrikaans naar zijn oorsprong een mengeltaal is" (Hesseling 1923 : 155; Scholtz 1970 : 80-81; Van der Merwe 1964 : 8).

Vir hom lê die belangrikste faktor by taalvermenging in botsing en ongelyksoortigheid en dus nie in taalverwantskap en -gelykheid nie. Hy glo dus dat ons in Afrikaans moet let op die bepaalde volk wat die taal wat die Nederlanders in Suid-Afrika gepraat het, beïnvloed het. Dit sal dan die taal wees wat veral aanleiding gegee het tot die vervorming van Nederlands in Suid-Afrika. Die ander tale waarmee Afrikaans in aanraking gekom het, sou dan wel die woordeskat verryk het, maar hul invloed op die ontstaan van die nuwe idioom sou gering gewees het. Hesseling gaan foutiewelik van die standpunt uit dat Afrikaans hier "begin" is. Verder moet in gedagte gehou word dat wat hy sê, wel waar kan wees van een van die variante van Afrikaans (vergelyk die vorige gedeelte), wat deur hom as "Afrikaans" geïdealiseer is.

As gevolg van die besondere aard van die Kaapse halfweghuis, was daar 'n redelik druk handelsverkeer om die Kaap. Die meeste van diegene wat uit Indië teruggekeer het, het

die lingua franca geken. Laasgenoemde, die internasionale verkeerstaal baie bekend in die Indiese Argipel, is uit verskillende bestanddele opgebou en was die sogenaamde Maleis-Portugees — 'n taal met baie nie-Standaardnederlandse elemente waarvan huidige reste nog in Afrikaans gevind kan word. Wanneer Hesseling aan die geweldige krag van Maleis-Portugees in die Ooste dink, word dit vir hom 'n uitgemaakte saak dat bogenoemde taal reeds onder Van Riebeeck se bestuur tot in die Kaap deurgedring het, veral aangesien die meeste Hollandse seelui dié taal magtig was. Die invloed van Maleis-Portugees het egter eers van egte belang geword toe die slawebevolking begin toeneem het. Teen 1658 was daar 166 Blankes in die Kolonie teenoor die 194 slawe, sodat die vreemde element plotseling in die meerderheid was. Daar was dus volgens Hesseling geen sprake van langsame inwerking nie, maar 'n plotselinge botsing en "... botsing van talen bewerk vereenvoudiging van vorme" (in Van der Merwe 1964 : 58). Terblanche en Odendaal verstaan juis onder kreolisering: "die verskynsel wat voorkom by plotselinge kontak van 'n Europese met 'n inlandse taal" (1966 : 515). Hesseling bied voorts in sy boek (1923 : 69-71) 'n lys van die sogenaamde Maleis-Portugese woorde aan. Hierbenewens noem hy woorde van Oosterse herkoms wat 'n veelsydiger en intiemer karakter as andere het (byvoorbeeld baie, aia, miskie, rooi, tamaai, ensovoorts) — woorde wat parallel met soortgelyke Hollandse uitdrukkinge opgekom en hul heeltemaal of gedeeltelik verdring het. Dit getuig van 'n intieme en diepgaande vreemde invloed, sodat hy selfs sy betoog afsluit met:

"Verskillende omstandighede hebben veroorzaakt dat het in de 17de eeuw naar Afrika overgebrachte Nederlands zich op andere wijze heeft ontwikkeld dan de taal van het moederland. Het Afrikaans is te beschouwen als een Nederlands dat halfverwege is blijven staan op de weg om Kreools te worden ..." (in Van der Merwe 1964 : 142-143).

4.3.2 F.C. SOUTHWORTH

Nog een van die taalkundiges wat hom ten opsigte van pidginisering en kreolisering uitgelaat het, was Southworth. Edith Raidt (1978 : 114) pas sy model van Indo-Aries op die Kaapse situasie toe en verkry die volgende resultaat:

Diagram 9 - Indo-Ariese taalmodel op Afrikaans toegepas

Hier beteken pidginisering en kreolisering 'n reeks vereenvoudigingsprosesse as gevolg van vreemde tale en sprekers, met ander woorde as gevolg van taalversteuring:

"Those instances of deviation from the norms of either language which occur in the speech of bilinguals as a result of their familiarity with more than one language, i.e. as a result of language contact, will be referred to as interference phenomena" (Weinreich 1953 : 1).

Laasgenoemde blyk 'n belangrike rol te speel, veral dan in die Kaapse situasie van die 18de eeu (Southworth 1971 : 108). Dié voorstelling klop egter nie met die werklikheid nie. 17de-eeuse Nederlands moet eintlik in drie verdeel. Die derde deel is nie-Standaardnederlands wat later Afrikaans geword het.

4.3.3 M.F. VALKHOFF

Aansluitend by die genoemde sienings staan dié van Marius F. Valkhoff:

"Afrikaans is the outcome of Dutch transplanted onto a substratum of Creole Portuguese and various Khoi languages" (Combrink 1978 : 86).

Kritzinger en ander (1970 : 360) definieer kreoolse tale (I) en kreolisering (II)¹⁾ soos volg:

- "I. Tale wat in oorsese geweste uit Europese tale in die mond van Afrikaanse, Asiatiese e.a. inboorlinge ontstaan het.*
- II. Proses van kreools maak/word; linguistiese proses gekarakteriseer deur verval van buigings- en vervoegingsuitgange, saamval van funksie, saamval van geslag, fonetiese assimilasië onder invloed van Oosterse, Afrikaanse en Amerikaanse inboorlingtale."*

Hy is van mening dat al vyf bogenoemde karakteristieke eienskappe van 'n kreoolse taal in Afrikaans voorkom as dit met Hollands vergelyk word:

- "(a) Decay of declension: e.g. in the personal pronoun, the replacement of the subject pronoun wij by the object pronoun ons (wij eten/ons eet); the other Dutch pronominal declensions have also been enormously simplified. (Vergelyk Substandaard=engels: "Us won't go begin for it.")*
- (b) Decay of conjugation: e.g. all the Dutch personal endings have disappeared (ik ben, jij bent, hij is, wij zijn/ek, jy, hy, ons, julle, hulle is). Also, except for a few auxiliary verbs which have remained strong all the others have become weak (ik kwam, I came, ek kom; ik viel, ek val etc.) and the whole pluperfect: ik was gekomen, etc. have disappeared.*
- (c) Unification of function — The examples of change of function of a given word are very frequent:*

1) Vergelyk in dié verband ook die inligting by 3.5, p. 85.

'n reguitpad (Dutch: een pad dat rechthout loopt), knipmes ry (Dutch: zo rijden dat de ruiter en de nek van het paard er als een knipmes uitzien). This phenomenon gives a great malleability to Afrikaans poetry, which does not exist in Dutch.

- (d) Unification of gender. The neutral definite article of Dutch has been replaced by die: die vrou, die kind (D: de vrouw, het kind).
- (e) Phonetical assimilation. Kinders, perde, sonde, etc. which have still partly kept their Dutch spelling (kinderen, paarden, sonde) are considered as assimilating the fall of t after Dutch ch, f, k, p, s: mag, skof, naak, stip, kuns (D: macht, schoft, naakt, stipt, kunst). Instead of 'assimilation' it would have been more appropriate to speak about phonological 'wearing off' (or simplification), and this is one of the main characteristics of Afrikaans as opposed to Dutch" (Valkhoff 1972 : 35-36).

Valkhoff (1966) poog om in sy *Studies* (onder andere p. 185) 'n sosiolinguistiese agtergrond te gee van die proses van vernederlandising deur slawe en Hottentotte. (Verge=lyk in dié verband ook Van der Merwe 1966/67 : 385-394.) Hierdie proses sou uiteindelik uitloop op die kreolisering van die Amptenarenederlands. Hy gee in die genoemde werk (p. 66) 'n skema weer waarin die moontlike fases van die bogenoemde prosesse aangedui word:

- "(a) Master and slave resort to Portuguese Creole, the lingua franca.
- (b) The master speaks Dutch, the slave answers in Portuguese (Creole).
- (c) They both employ a sort of Dutch."

Hierdie prosesse sluit nou aan by die mening oor pidgin=tale wat in hierdie studie gehandhaaf word, naamlik dat die nie-standaardvorm ("a sort of Dutch") waarvan hier sprake is, die resultaat is van sowel die pogings van vreemdetaalsprekers (slawe) om 'n ander taal te praat, as die pogings van die moedertaalsprekers (Nederlanders) om hul taal meer verstaanbaar te wil maak.

Marius Valkhoff maak linguistiese sienings soos dié van Bosman, Boshoff, selfs H.J.J.M. van der Merwe en Raidt (word later bespreek) af deur dit te "betitel" as *diachroniese purisme*. Hulle beweer dat Maleis-Portugees baie min aan die Kaap gepraat is òf dat die feite onder bespreking na Hollands, Vlaams of Laagduitse dialekte teruggevoer kan word òf dat hul wel sporadies in 17de-eeuse Nederlandse woordeboeke en skeepsjoernale opgeduik het. Hulle verwerp volgens Valkhoff die verwantskap met Hottentots (of Hottentothollands) of gekreoliseerde Portugees (of Hollands wat deur die slawe gekreoliseer is), omdat:

"... the 'soul' of Afrikaans is white (in spite of the more than 1½ million Afrikaans-speaking 'Coloureds')" (Valkhoff 1966 : 81).

Samevattend verklaar Valkhoff dat die twee gebeurtenisse waarvan Hesseling melding maak (naamlik die plotselinge botsing en die gevolglike vermenging), aan die Kaap en in die Kaapkolonie ook nog van toepassing is in die 17de eeu. Hieruit moet dit dus volg dat:

- (a) Die gemeenskap aldaar (tot en met die eerste helfte van die 18de eeu) só geïntegreer was dat daar 'n baie noue band (veral dan 'n taalband soos uit die gegewens duidelik blyk) tussen die Blankes aan die een kant en die slawe, vrymanne, baster-Hottentotte en ander "gekleurdes" aan die ander kant was.
- (b) Die tale van die nie-Blanke inwoners (die sogenaamde boorlinge, slawe en gekleurdes ("Kleurlinge")) was aan die Blankes bekend en hulle het dit selfs gepraat. (Die tale hier ter sprake is veral Portugees en Maleis.) Sodoende het 'n situasie van tweetaligheid of selfs meertaligheid ontstaan, indien die volgens hom gekreoliseerde Hollands van die slawe en Hottentotte bygevoeg word. (Hy maak egter nie melding van die onderskeie nie-standaardgroepe se taal nie. Vergelyk p. 115 vir die siening wat hier

gehuldig word.)

- (c) Valkhoff (1972 : 84) voeg hieraan toe dat sogenaamde gekreoliseerde uitdrukkings of kreolismes, met ander woorde eienskappe wat na die meeste kreoolse tale teruggevoer kan word, voorgekom het:

"If they can also be found in Dutch, Flemish or Low German dialects, this curious coincidence has to be explained, and we must establish whether the linguistic phenomena in question are Dutch or Creole or both."

Sy oordele oor Afrikaans neig dus om aan te sluit by die onderskeiding standaard/nie-standaard wat in hierdie studie voorgestaan word. Hy wend egter nie 'n poging aan om hierdie onderskeiding sistematies te ondersoek nie. As 'n mens Afrikaans (as 'n nie-standaardvorm van Nederlands) met ander nedersettingstale waarvan hier sprake is (Vlaams en Duits) vergelyk, word 'n mens deur allerlei ooreenkomste verras. Wilson (1980(?) : 1) sê byvoorbeeld:

"Some of the characteristic features of Afrikaans ... are in striking agreement with the Texas German I am acquainted with."

Kyk 'n mens na 'n studie oor Vlaams in die Chicago gebied (Ostyn 1970 in Van Rensburg 1983 : 157) kom jy tot dieselfde gevolgtrekking. In al die gevalle vertoon die nedersettingstale bepaalde vorme wat onderling ooreenkom, maar wat van die standaardvorm in die herkomsgebied verskil.

4.3.4 D.B. BOSMAN

D.B. Bosman probeer om in sy boek *Oor die Ontstaan van Afrikaans* (1928/1962) die bewysvoeringe van Hesseling te weerlê. Sy eie standpunt is dat Afrikaans — hy stipuleer egter nie met watter vorm hy werk nie — geen mengeltaal genoem kan word nie, maar ook nie as 'n spontane ontwikkeling uit Hollands beskou kan word nie. Bosman

konstateer verder dat dit die groot beswaar is teen alle teorieë wat die invloed van een of ander vreemde idioom aanneem om die ontwikkeling van Afrikaans te verklaar. Dit word uit die oog verloor dat Nederlands die prestige-taal was en dat die vreemdelinge nie-Standaardnederlands gepraat het en nie andersom nie. Alle nasies met wie daar noue aanraking was, het die taal wat hul gepraat het, prysgegee en 'n vorm van Nederlands aangeneem. Waarom sou die Nederlanders nou Maleis-Portugees gaan aanneem? Voorts voeg hy daaraan toe:

"Om te bewys dat Afrikaans 'n mengeltaal geword het onder Maleis-Portugese invloed moet, volgens prof. Hesseling se eie definisie van 'n mengeltaal, aangetoon word dat die Koloniste aan die Kaap nie alleen Maleis-Portugees verstaan het nie, maar ook gepraat het; dat hulle dit gedoen het, in 'grooten getalle', 'en dat niet slechts soms maar, in het dagelijksch gebruik'" (Bosman 1928 : 58).

Dit is slegs waar van die sogenaamde Hottentotnederlands ('n nie-standaardvorm), die Slawenederlands, die Fransnederlands, ensovoorts. Bosman (1928 : 40) volstaan met die volgende formulering:

"In sover nou as Afrikaans nie die spontane ontwikkeling van Nederlands is nie, is dit 'n ontwikkeling van Nederlands onder invloed van die geadapteerde Nederlands van vreemdelinge."

(Vergelyk in dié verband ook Pheiffer 1980). Hier is dus sprake van nie-Standaardnederlands, maar ook hý (Bosman) het dit nog oor 'n *verandering* wat in die "geadapteerde Nederlands van vreemdelinge" sou moes plaasgevind het.

Bosman laat hom ook uit oor Hesseling se "zeer ingrypende invloed" wat kwansuis van Maleis-Portugees op die sintaksis en vormleer van Afrikaans moes uitgegaan het en meld dat daar hiervoor geen oortuigende bewyse is nie. Waar kreoliserende invloed op die Afrikaanse klankleer en sintaksis moontlik of waarskynlik gemaak is,

"... het ons te doen met lokale verskynsels, wat in hoofsaak beperk is tot wat rasdialektiese Afrikaans genoem kan word ... Die lokale spore van Maleise invloed, tesame met die historiese gegewens wat ons besit, dui aan dat dié invloed nie algemeen werksaam was nie, en dus nie as verklaring van die ontstaan van Afrikaans kan dien nie" (Bosman 1928 : 98),

tensy spore daarvan in ABA gevind kan word, wat wêl die geval is.

4.3.5 S.P.E. BOSHOFF

Nog 'n taalkundige wat by Bosman aansluit teen Hesseling (en Valkhoff) se teorieë, is prof. S.P.E. Boshoff. Hy glo dat navorsers te veel klem op taalsplitsing lê en te min aandag aan die kontinuiteit van taal gee, met die gevolg dat die spontane ontwikkelingsfaktore (in terme van dié studie eerder voortsettingsfaktore) buite rekening gelaat word. Hy konkludeer:

"Persoonlik vind ek die ontwikkeling nie so snel nie, wanneer daar rekening gehou word met die voorgeskiedenis van Afrikaans, en die tempo nie abnormaal nie, wanneer daar rekening gehou word met al die omstandighede en vervormingsfaktore" (Boshoff 1917 : 17-18). *"... 'n Spontane ontwikkeling vir Afrikaans is dus helemal nie uit te sluit nie, en is selfs heel waarskynlik"* (op. cit.).

Ek sou graag hierby wil aansluit: 'n Spontane ontwikkeling vir Afrikaans is nie uit te sluit nie en selfs heel waarskynlik **UIT-NIE-STANDAARDNEDERLANDS!** Dit moet ook in gedagte gehou word dat dit nie elke nie-standaardgroep was wat 'n sê gehad het in die vorming van latere Standaardafrikaans nie.

4.3.6 J.J. LE ROUX

Le Roux kom in sy *Praatjies oor Ons Taal* (1939) tot die slotsom dat die ontstaan van Afrikaans in alle faktore

gesoek moet word:

"... dat juis die neiging om wat bymekaar hoort te skei in die verlede verantwoordelik was vir baie skewe voorstellings. Die verstandige beoordelaar sien in dat die veranderinge wat tot stand gekom het, die gesamentlike uitwerking was van al die omstandighede" (1939 : 25).

Hiermee kan ons nie akkoord gaan nie. (Vergelyk opmerking voor 4.3.6.)

4.3.7 G.S. NIENABER

Dit blyk asof G.S. Nienaber in *Oor die Afrikaanse Taal* (1934) tog gedeeltelik glo aan spontane ontwikkeling, maar dat die ontwikkelingstempo hom hinder:

"... die faktore wat die Nederlands van die blanke koloniste omgevorm het tot Afrikaans het eers in hulle taal tussen 1750 en 1800 so 'n groot definitiewe neerslag gehad dat ons van 'n Kaaps-Hollandse variant kan praat, en na 1800 moet praat ..." (1934 : 20).

Die feit is egter dat daar al voor dié eersgenoemde tye sprake van allerlei variante was (Raidt 1971 : 111).

4.3.8 J.J. SMITH, C.J. VAN RYN, W. POSTMA, E. KRUISINGA

In aansluiting by Nienaber was daar 'n groep taalkundiges wat spontane ontwikkeling van Afrikaans as die belangrikste en selfs enigste faktor gesien het, en dit onomwonde verklaar het: J.J. Smith (1952 : 9):

"I myself believe in the so-called 'spontaneous' or internal development theory, i.e. the theory which considers present-day Afrikaans as a modification or evolution due to internal causes in the language itself, and not to any sudden clash with any outside idiom."

"... Spontaneous or internal development means that the language grew as it were out of its own natural resources, as a result of its own internal tendencies ... A seed which grows to a tree is to me an example of spontaneous development, though

this does not exclude the influence of all sorts of circumstances, like rain, sunshine, water, soil, manuring, pruning, etc." (Smith 1952 : 10-11).

C.J. van Ryn:

"Afrikaans is Hollands in hart en nieren",

W. Postma:

"Hollands van die 17de eeu soos dit geleef het in die volksmond, daaruit is Afrikaans die natuurlike ontwikkeling",

E. Kruisinga:

"... het Afrikaans (is) de zuivere ontwikkeling van een Nederlands dialekt"

(In Van der Merwe 1964 : 146).

Ten spyte van wat Smith, Kruisinga en Postma as spontane ontwikkeling beskou, vind ons tog 'n onderstroom van die faktore wat in hierdie studie ter sprake kom by 'n verklaring oor die vernederlandsing van Afrikaans, te wete: nie-Standaardnederlands, substandaardvorm (volkstaal) en "ander" invloede.

4.3.9 S.A. LOUW

S.A. Louw het met 'n geografiese ondersoek as uitgangspunt in sy boek *Dialekvermenging en Taalontwikkeling* (1948), 'n belangrike bydrae gelewer ter ondersteuning van die spontane ontwikkelingstandpunt. Hy meld byvoorbeeld die volgende ten opsigte van taalgeografie en die studie van Afrikaans:

"Maar Afrikaans is in veel groter mate aangewese op dialektiese materiaal van minstens twee ander tale; behalwe op die Afrikaanse Taalatlas ook op dié van Nederlands, waaruit Afrikaans nog so betreklik onlangs ontstaan het" (1976 : 53).

Ook hý onderskei in sy oordele ook nie tussen standaard en nie-standaard nie, en praat ook van "ontstaan" in teenstelling met "voortsetting".

4.3.10 G.G. KLOEKE

Nog 'n dialekgeografiese navorsingswerk was die boek van G.G. Kloeke: *Herkomst en Groei van het Afrikaans* (1950). Die aandeel van die Nederlandse dialekstudie by die studie van die geskiedenis van Afrikaans kom deeglik tot sy reg in genoemde boek. Die boek handel egter nie in hoofsaak oor dialekstudie in Suid-Afrika self nie, maar hy maak tog die stelling dat Afrikaans 'n Germaanse taal is en

"... dat het Afrikaans stoelt op het Nederlands is nooit bestreden" (1950 : 12).

Hy heg dus geen geloof aan die opvatting van taalvermenging en vreemde invloed nie, maar gee tog toe dat Afrikaans nie sonder meer

"de zuivere ontwikkeling van een Nederlands dialect" is nie. "Taalvermenging heeft nl. wel plaats gevonden in die zin, dat 'oer-Afrikaans'... een compromis heeft aangegaan met het Hooghollands, waarmee het immers steeds intiem verbonden is geweest ..." (1950 : 333).

Kloeke se vernaamste doel met hierdie werk was om aan die hand van dialekgeografiese gegewens aan te voer dat Afrikaans wat die formele vorm betref, na 'n Suid-Hollandse vorm teruggevoer kan word; dat hierdie tradisie deur Van Riebeeck geskep is en dat 'Oer-Afrikaans' vroeg reeds in wese 'n 'draai' gekry het (dit wil sê voor 1664), deurdat Nederlands Afrikaans geword het (Kloeke 1950 : xi). Net soos die meeste ander linguïste se menings oor Afrikaans, sien ook Kloeke die standaardvorm van Afrikaans as die gevolg van 'n "verandering". Kloeke noem die verandering wat Afrikaans ten opsigte van Nederlands vertoon "... de eigenaardige 'draai' in het Afrikaans..."

(1950 : xi). Die proses waardeur Afrikaans die standaard-vorm van Nederlands in Suid-Afrika geword het, het in werklikheid te make met 'n statusverheffing van Afrikaans ten koste van Nederlands, en nie met taalveranderinge in AB-Nederlands nie. Kloeke mis hierdie insig.

4.3.11 H.J.J.M. VAN DER MERWE, J. COMBRINK,
J. DU P. SCHOLTZ EN F.F. ODENDAL

Dit blyk asof Afrikaanse taalgeleerdes, as bogenoemde gegewens in ag geneem word, grootliks weggebreek het van die (uitlandse) idee dat Afrikaans sy ontstaan te danke het aan 'n taalsplitsing as gevolg van 'n vreemdetaalbotsing of -invloede. 'n Antwoord kan gevind word in die data van ondersoekers wat hulle al hoe meer besig hou met bronne-studie uit die oudste en ouer tydperke van sowel die Nederlandse as die Afrikaanse taalgeskiedenis.

Nou word al hoe meer bewyse gelewer vir

"spontane ontwikkeling as die logiese uitvloeisel van taalkontinuiteit. Dit kom dus daarop neer dat Afrikaans die uitkristallisering onder bepaalde omstandighede is van koersgerigte neigings in die Nederlandse volkstaal wat soms al selfs voor 1700 opvallend geword het" (Van der Merwe 1970 : 31).

H.J.J.M. van der Merwe sluit voorts hierby aan deur te konstateer dat die Afrikaanse verkleinwoorde, diftongering by die intervokalisering -t en -d, ensovoorts, met ander woorde alle verskynsels wat vandag deel uitmaak van Afrikaans hulle reeds tussen 1656-1658 in Afrikaans voltrek het. Hy meld verder:

"Terselfdertyd is dit glashelder dat hierdie taalneiging hom nie in Afrikaans kon voltrek het nie as dit nie reeds in wese aanwesig was in 17de-eeuse Nederlands van 1650 nie. As Afrikaans dus 'n gekreoliseerde taal was, sou dit nie juis 'n koersgerigtheid getoon het wat setel in die 17de-eeuse Volksnederlands en verder terug in Wes-Germaans nie. Die mooie daarvan is verder dat dit in hoofsaak dieselfde patroon gevolg het as dié in Nederland self; die oorsprong van die

twee tale was dus dieselfde, anders kon die ooreenkoms in verloop nie gelyk gewees het nie"
(Van der Merwe 1969 : 80; 1964 : 153; 1970 : 31-32).

Na oorweging uit verskeie bronne kom Van der Merwe (1969 : 88; 1970 : 33) tot die slotsom:

"Afrikaans het nie eensklaps aan die Kaap ontstaan nie, maar die ontstaan moet gesien word as 'n voortsetting van 'n taalneiging van die 16de en 17de eeu — die ontstaan is voorafgegaan deur 'n baie lang aanloop. Afrikaans het dus reeds in die 16de eeu sy begin gehad, maar sy eintlike beslag wat die huidige vorm betref, het tussen 1656 en 1658 plaasgevind, dus lank voordat vreemde nie-Nederlandse invloed daarop kon inwerk. In oorsprong en ontwikkeling is Afrikaans dus net so suiwer as Nederlands en dit gaan terug op dieselfde stam."

Combrink (1978 : 75) verwys in sy werk onder andere na die werk van Wayne A. O'Neil oor die geskiedenis van die Germaanse tale, en hy konstateer:

"If O'Neil is correct in his claims, we must, I think, accord the factor of creolization considerably less weight than the factor of Germanic inter-dialectal noise deletion."

J. du P. Scholtz (1970 : 80-113) merk tereg op:

"Fifty years after Hesseling propounded his Malay-Portuguese theory there was still no unanimity about the question of the origin of Afrikaans. The purely linguistic data and preparatory studies, both Cape and Dutch, necessary for a more or less satisfactory reconstruction of the development of even one aspect of the Afrikaans linguistic system, under or without foreign influence, were still lacking when all kinds of theories seeking to explain the origin of Afrikaans, were propounded, disputed, and defended."

Maar, sedert 1950 het die situasie drasties en radikaal begin verander. Sekere aspekte van die Afrikaanse

grammatikasisteen is diachronies en sinchronies bestuur, vry en losgemaak van die bande van die verskillende teorieë. Daar sal nog baie werk gedoen moet word en ander fasette sal uit die aard van die tekort aan historiese gegewens nooit opgelos word nie. Combrink (1978 : 70) verklaar verder:

"But mainly because of research done on the evolution of various aspects of Afrikaans, and on specific topics related to Afrikaans and Dutch dialects as pursued during the years since World War II, we are now in a position to declare that Afrikaans was born of a polygamous shotgun marriage involving several Dutch dialects, albeit under pressure of various foreign influences."

Wat dan van die studie van Afrikaanse nie-standaardvorme? Transvaalafrikaans, Griekwa- en Maleierafrikaans, ensovoorts? Of praat Combrink juis van Afrikaanse nie-standaardvorme?

Combrink kwalifiseer hom egter enigsins as hy hieraan toevoeg dat teorie bewys moet word en net omdat een bepaalde element van Afrikaans op 'n bepaalde wyse ontstaan het (die invloed van die Nederlandse dialek, Hollands), dit nie bewys is dat alle strukturele aspekte van Afrikaans na Hollands teruggevoer kan word nie.

F.F. Odendal (1979 : 48) vat heelwat taalkundige menings saam in sy opmerking:

"Ten spyte daarvan dat die jongste oorsese publikasies oor Kreools Afrikaans nog as 'n Kreoolse taal aangee, is van die sogenaamde kreolisering van Nederlands aan die Kaap taalkundig so goed as niks bewys nie."

Net soos die meeste ander linguïste lê ook Odendal net klem op Standaardafrikaans en word die kader van die nie-standaardvorme — wat juis in hierdie studie van belang is — buite rekening gelaat.